

W. D. KOROLUK

O ORGANIZACJI BADAŃ NAD STOSUNKAMI I POWIĄZANIAMI SŁOWIAŃSKO-NIEMIECKIMI W INSTYTUCIE SŁOWIANOZNAWSTWA AKADEMII NAUK ZSRR

W lipcu 1961 r. w Instytucie Słowianoznawstwa została powołana do życia specjalna komórka naukowa — zespół dla studiów nad problematyką stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich i dla walki z ideologią niemieckiego rewanżyzmu. Stworzenie tego zespołu zostało podyktowane aktualnymi zadaniami, stojącymi przed radzieckimi naukami historycznymi. Na temat konieczności zorganizowania ośrodków naukowych dla studiów nad problematyką słowiańsko-niemiecką, dokładnego studiowania współczesnej historiografii dotyczącej tej problematyki, a przede wszystkim historiografii zachodnio-niemieckiej *Ostforschung*, mówiło się szczegółowo na naradzie slawistów, która odbyła się w styczniu 1961 r. w Moskwie¹.

W toku narady zaznaczono, że wszechstronne studia nad problematyką słowiańsko-niemiecką mają istotną wagę nie tylko z punktu widzenia badań nad ogólnohistorycznymi i kulturalnohistorycznymi procesami, jakie zachodziły w krajach słowiańskich, ale również dla zbadania przeszłości i współczesności narodu niemieckiego. Obiektywne, oparte na marksistowsko-leninowskiej metodologii badań, studia nad stosunkami i powiązaniem słowiańsko-niemieckimi nabierają wyjątkowej aktualności i szczególnego znaczenia w chwili obecnej, kiedy w Niemczech zachodnich znów — również i z trybuny rządowej — rozlegają się złowieszcze głosy zwolenników militarystyki i rewanżyzmu, kiedy znów dźwięczą groźne nawoływania do rewizji istniejących granic, odradzają się w tej czy innej, często zamaskowanej, formie rozliczne teorie, usprawiedliwiające i gloryfikujące krwawy *Drang nach Osten*.

Sprawie „naukowego” uzasadnienia odwetowej polityki kół rządzących NRF służą rozwijane przez zachodnioniemieckich specjalistów od spraw wschodu — *Ostforscherów* — teorie o szczególnej cywilizacyjnej misji Niemiec na wschodzie Europy, teorie przestrzeni życiowej i prawa do ojczyzny, teorie tzw. integracji europejskiej i inne.

Ostforschung — studia nad wschodem — przybrały w Niemczech zachodnich rozmiary nigdy przedtem nie spotykane. I ze względu na poziom prac, i ze względu na liczbę specjalistów i ze względu na ilość wydawnictw zachodnioniemieckich *Ostforschung* stanowi obecnie znacznie poważniejsze zjawisko aniżeli *Ostforschung* hitlerowskiej Rzeszy. W tej chwili w studiach

¹ Materiały z tej narady zostały opublikowane w „Kratkich soobsczienijach Instituta Sławianowiedienija” nr 33—34, Moskwa, 1961.

nad Wschodem specjalizuje się w samych Niemczech zachodnich około stu instytutów, towarzystw i kół naukowych, katedr uniwersyteckich, archiwów i bibliotek, skupiających wokół siebie poważną liczbę specjalistów. Jeśli wziąć pod uwagę, że równocześnie z zachodnioniemieckim istnieje jeszcze amerykański i austriacki *Ostforschung*, jeśli brać pod uwagę, że dla zachodnioniemieckiego *Ostforschung* systematyczną materialną i ideologiczną podporę stanowi publicystyka amerykańska, ośrodki uniwersyteckie i organizacje naukowe, jeśli wziąć pod uwagę, że zagadnienia wschodnioeuropejskie stanowią przedmiot usilnych badań w Anglii, Francji, Włoszech, Belgii i innych krajach zachodnioeuropejskich, stanie się dla nas zupełnie oczywiste, jak wielkie znaczenie może mieć prawidłowe, marksistowskie opracowanie zagadnień dotyczących stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich, jak bardzo aktualne zadanie stanowi dogłębna analiza i naukowa krytyka rozwijanych przez zachodnich, a głównie zachodnioniemieckich i amerykańskich *Ostforscherów*, teorii i koncepcji przeszłości historycznej słowiańskiego świata.

A tymczasem sprawa stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich zajmowała dotychczas raczej skromną pozycję w radzieckiej literaturze historycznej i literaturze z zakresu historii kultury. Nawet studia nad stosunkami rosyjsko-niemieckimi i radziecko-niemieckimi do ostatnich czasów nie zostały jeszcze dostatecznie szeroko rozwinięte.

Co się tyczy szerszej, obejmującej całą Słowiańszczyznę, problematyki słowiańsko-niemieckiej, a także problematyki dotyczącej zachodnich i południowych Słowian, to zakres badań należy w radzieckiej historiografii uważać za całkowicie niewystarczający, mimo że historycy i archeolodzy wnieśli istotny wkład do rozstrzygnięcia skomplikowanego problemu gockiego. W wyniku ich badań została pozbawiona jakichkolwiek podstaw naukowych tzw. teoria normańska, długo egzystująca w naukach historycznych, a i dziś jeszcze często wskrzeszana na Zachodzie. Bardzo poważny wkład wnieśli radzieccy historycy-sławiści w opracowanie historii walk Słowian połabsko-bałtyckich przeciw naciskowi niemieckiego feudalizmu.

Szereg zbiorów, opracowań i artykułów poświęcono ogólnym problemom niemieckiej feudalnej i kapitalistycznej agresji na Wschód, zdemaskowaniu rasistowskich, nieludzkich teorii niemieckiego faszyzmu. Radzieccy historycy-sławiści zajmowali się również zagadnieniem kolonizacji niemieckiej w Polsce i Czechach w XIII—XIV w. Jednak w dziedzinie historii czasów nowożytnych badania nad stosunkami słowiańsko-niemieckimi były prowadzone na ogół w sposób doraźny, w powiązaniu z badaniami historii pierwszej, a szczególnie drugiej wojny światowej oraz w związku z przygotowaniem prac poświęconych historii Polski, Czechosłowacji, Bułgarii i Jugosławii. Stosunkowo dokładnie zostały opracowane zagadnienia dotyczące walk narodów słowiańskich z faszyzmem w l. 1939—1945. Mniej uwagi poświęcano zagadnieniom historiograficznym. Szczególnie słabo prowadzono badania organizacyjnych i ideologicznych założeń *Ostforschung*, w zbyt małym stopniu

analizowano jego polityczną rolę w ogólnym systemie politycznym niemieckiego imperializmu. Poważną lukę stanowi w radzieckim słowianoznawstwie brak specjalnych prac poświęconych badaniu pangermanizmu w monarchii austro-węgierskiej, tj. w tym właśnie państwie, gdzie powstał on i rozwijał się w bezpośredniej ideologicznej walce przeciwko ruchom demokratycznym narodów słowiańskich basenu naddunajskiego. Wszak nie przypadkowo właśnie w monarchii austro-węgierskiej istniała w początkach XX w. niemiecko-szowinistyczna partia G. Schönerera, będącego w prostej linii prekursorem Hitlera. A i sam Hitler, jak wiadomo, był rodem z Austrii.

Co się tyczy prac z dziedziny badań kulturalno-historycznych i porównawczo-historycznych to, jeśli nie liczyć dorywczych prób wykorzystania dla badań nad „Ruską prawdą” germańskich odpowiedników zawartych w tzw. *Leges barbarorum*, a dla badań nad reformacją niemiecką zjawisk reformacji w Czechach w XV w., należy skonstatować, że w radzieckiej historiografii do dziś jeszcze nie został wykorzystany w dużej mierze materiał porównawczy niemiecki i słowiański dla badań zjawisk historycznych w Niemczech i krajach słowiańskich.

Fakt, iż mimo przeprowadzenia szeregu uwieńczonych pozytywnym wynikiem badań w dziedzinie stosunków słowiańsko-niemieckich, mimo szeregu interesujących i wartościowych monografii na temat historii, języka i kultury Niemiec, ogólnie biorąc można mówić o poważnym nienadążaniu naszych nauk humanistycznych w dziedzinie badań słowiańsko-niemieckich; tłumaczy się to przede wszystkim tym, iż dotychczasowe studia nad stosunkami słowiańsko-niemieckimi były w ZSRR organizowane niedostatecznie sprawnie i szeroko. W naszych czasach, kiedy naukę tworzą nie uczeni-indywidualiści, a duże naukowe kolektywy, kiedy w nauce decydującego znaczenia nabierają terminy zakończenia badań, a nie tylko ich rodzaj, kiedy nauka zajmuje coraz ważniejsze miejsce w życiu społeczeństwa, zagadnienia dotyczące organizacji nauki nabierają pierwszorzędного znaczenia.

*

Ważną rolę w organizacji studiów nad stosunkami i powiązaniem słowiańsko-niemieckimi w ZSRR odegrała niewątpliwie konferencja koordynacyjna radzieckich slawistów, zwołana w Moskwie przez Radę Naukową do spraw badań slawistycznych Akademii Nauk ZSRR w styczniu 1961 r. Instytut Słowianoznawstwa, zgodnie ze swym profilem naukowym (historia, język i kultura zachodnich i południowych Słowian), postawił sobie zadanie zorganizowania systematycznych, skoordynowanych z innymi ośrodkami naukowymi kraju, badań z zakresu stosunków polsko-niemieckich, czechosłowacko-niemieckich, bułgarsko-niemieckich i jugosłowiańsko-niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich tych reakcyjnych zjawisk, które są charakterystyczne dla ujęcia tej problematyki w literaturze zachodniemieckiego *Ostforschung*. Dla tych właśnie celów został stworzony w ramach Instytutu Słowianoznawstwa wspomniany wyżej zespół dla studiów nad stosunkami i powiązaniem słowiańsko-niemieckimi.

W chwili obecnej w skład zespołu wchodzi dziesięciu współpracowników. Ponadto zespołowi udało się nawiązać kontakt i współpracę z szeregiem naukowców moskiewskich spoza Instytutu Słowianoznawstwa, pracujących nad poszczególnymi zagadnieniami z zakresu stosunków słowiańsko-niemieckich.

Organizując w ramach Instytutu Słowianoznawstwa systematyczne badania w dziedzinie stosunków słowiańsko-niemieckich należało wyjść od tego, iż:

Po pierwsze, badania takie powinny mieć charakter kompleksowy, należy więc przewidzieć ścisłą współpracę historyków, historyków kultury a nawet językoznawców, co zapewniłoby nie tylko pozytywne rezultaty badań z zakresu społeczno-politycznych i gospodarczych stosunków i powiązań Niemiec z krajami zachodnio- i południowosłowiańskimi, ale stworzyłoby również niezbędne przesłanki dla naukowego opracowania problematyki słowiańsko-niemieckiej w zakresie zagadnień historyczno-kulturalnych, szczególnie często i szczególnie uparczywie przedstawianych w sposób fałszywy przez historiografię nacjonalistyczno-burżuazyjną.

Po drugie, badania nad stosunkami i powiązaniem krajów zachodnio- i południowosłowiańskich z Niemcami nie mogą być prowadzone w sposób izolowany, bez brania pod uwagę tych zewnętrznych i wewnętrznych czynników, które miały najpoważniejszy wpływ na ogólny rozwój tych stosunków. Dlatego też prace slawistów winny być koordynowane z pracami specjalistów z dziedziny historii powszechnej, winny systematycznie uwzględniać problematykę wschodniosłowiańską, zachodnioeuropejską oraz amerykańską i winny być prowadzone w ścisłym powiązaniu z badaniami zagadnień stosunków rosyjsko-niemieckich i radziecko-niemieckich.

Po trzecie, punkt ciężkości badań radzieckich historyków nad stosunkami słowiańsko-niemieckimi winien się znajdować w obrębie studiów nad problematyką czasów nowszych, w obrębie badań ważniejszych procesów związanych z II wojną światową i powojennym rozwojem Europy środkowej, wschodniej i południowo-wschodniej. Ta właśnie problematyka jest dziś najbardziej aktualna zarówno pod względem społeczno-politycznym, jak i naukowym, właśnie tu czeka naukę radziecką szczególnie zacięta walka z ideologią i propagandą zachodnioniemieckich i innych *Ostforscherów*.

I wreszcie po czwarte, należy unikać mało znaczących lokalnych badań, szczególnie, jeśli nie są one zabezpieczone własną bazą dokumentalną, dążąc do skupienia uwagi na poważnych węzłowych zagadnieniach słowiańsko-niemieckiej problematyki, o których będzie mowa niżej.

Ważną przesłankę dla osiągnięcia sukcesu w badaniach słowiańsko-niemieckich w Instytucie Słowianoznawstwa stanowi prawidłowa i sprawna organizacja aparatu naukowego. W związku z tym dużego znaczenia nabiera organizacja pracy informacyjno-bibliograficznej. Mowa tu zarówno o ewidencjonowaniu i opracowywaniu bieżącej bibliografii dotyczącej interesującej nas problematyki, jak i o stworzeniu informacyjnej (dla potrzeb zespołu i osób z nim współpracujących) bibliografii literatury, będącej w posiadaniu naszych

podstawowych księgozbiorów. Jest zrozumiałe samo przez się, że bibliograficzna praca zespołu winna być prowadzona w pełnym powiązaniu z ogólną pracą bibliograficzną, prowadzoną przez Instytut Słowianoznawstwa, a także winna być skoordynowana z pracą biblioteki głównej nauk społecznych Akademii Nauk ZSRR. W pełni aktualne i samodzielne zadanie stanowi przygotowanie, przy pomocy biblioteki głównej nauk społecznych, wyczerpującej bibliografii rosyjskiej przedrewolucyjnej i radzieckiej historiografii (np. od lat 40 XIX w.); taka bibliografia może zostać wydana oddzielnie.

Przy zespole tym tworzy się również *dossier* materiałów prasowych odpowiadających naukowemu profilowi zespołu. Zespół będzie miał nadzór nad prenumeratą gazet i czasopism społeczno-politycznych dla Instytutu, będzie się zajmować ich bibliograficznym opracowaniem (jeśli nie mogą one z tych czy innych względów być wykorzystane w *dossier*). Prócz tego w zakres pracy zespołu wchodzi zorganizowanie indeksu instytucji naukowych oraz osób zajmujących się slawistyką i problematyką słowiańsko-niemiecką, zarówno w ZSRR jak i za granicą. Tu należy wykorzystać materiał już nagromadzony zarówno w Instytucie Słowianoznawstwa jak i w innych instytucjach naukowych.

Z chwilą gdy zostanie zorganizowana praca bibliograficzna, stanie przed zespołem nowe, niemniej trudne zadanie: wynalezienie i spisanie w naszych archiwach, zbiorach rękopisów, bibliotek i muzeów posiadanego rosyjskiego i radzieckiego materiału dokumentalnego z dziedziny historii stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich w zakresie opracowywanej przez zespół problematyki.

Przed przejściem do szczegółowszego scharakteryzowania problematyki naukowej i planów pracy naukowo-badawczej zespołu, wydaje się konieczne powiedzenie paru słów na temat sytuacji kadrowej w tej dziedzinie badań.

Zorganizowany w ramach Instytutu Słowianoznawstwa zespół badań historii stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich stanowi stosunkowo nieliczną komórkę naukową. Pozostanie ona taką prawdopodobnie jeszcze w ciągu kilku lat, chociaż niewykluczone, że uda się w ciągu najbliższego półroczia czy roku przyjąć w jej skład dodatkowo kilku wykwalifikowanych współpracowników. W przyszłości jednak warunkiem uzupełnienia składu zespołu nowymi kadrami winna stać się zorganizowana przy niej aspirantura. Rzecz w tym, że cała sprawa nie polega tylko na oczywistym zwiększeniu kolektywu współpracowników, ale w nie mniejszym stopniu na tym, aby przygotować dostatecznie wykwalifikowanych specjalistów dla szeregu aktualnych dziedzin naszej pracy, słabo dotychczas zabezpieczonych kadrami naukowymi.

Zdając sobie sprawę z całej złożoności podejmowanej problematyki, zespół zamierza przedsięwziąć wszelkie kroki w tym celu, aby stopniowo skupić wokół siebie znacznie liczniejszy aniżeli dotychczas kolektyw pracowników naukowych, zarówno pracujących w Moskwie, jak i w Leningradzie czy innych ośrodkach uniwersyteckich RFSRR. Zespół nawiązał ścisły kontakt

i koordynuje swą pracę z pracą kolektywów germanistów i działem krajów demokracji ludowej Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR, nawiązują się kontakty z ośrodkami naukowymi zajmującymi się slawistyką i germanistyką na Ukrainie, Białorusi i w republikach bałtyckich.

Nie ma wątpliwości co do tego, że dla pracy zespołu nadzwyczaj pożytecznym byłoby nawiązanie ścisłych kontaktów z uczonymi NRD, slawistami i germanistami Polski i Czechosłowacji, gdzie osiągnięto już dość imponujące rezultaty w pracach nad tą właśnie problematyką naukową w dziedzinie stosunków słowiańsko-niemieckich, która bezpośrednio odpowiada naukowemu profilowi Instytutu Słowianoznawstwa Akademii Nauk ZSRR. Poznanie doświadczeń tych krajów, zdobytych w badaniach powojennej historii narodu niemieckiego, doświadczeń zdobytych w walce z ideologią zachodniemieckiego rewanżyzmu niewątpliwie ułatwiłoby sprawę zorganizowania odpowiednich badań problematyki słowiańsko-niemieckiej w ZSRR. W tej chwili można mówić dopiero o pierwszych krokach w kierunku nawiązania roboczych kontaktów z uczonymi Polski i NRD. Mowa tu o wizycie dyrektora Instytutu krajów demokracji ludowej Europy w Lipsku, prof. B. Spiru, w Instytucie Słowianoznawstwa oraz o wizycie naszych współpracowników w Śląskim Instytucie Naukowym w Katowicach i w Instytucie Zachodnim w Poznaniu. W czasie odbytych spotkań nastąpiła wymiana informacji na temat pracy oraz wstępna wymiana uwag na temat planów naukowych.

Mówiąc o nawiązaniu kontaktów z innymi instytucjami naukowymi w ZSRR i krajach demokracji ludowej mieliśmy przede wszystkim na uwadze takie formy współpracy, jak wymiana informacji, wzajemna ocena planów pracy naukowej, a także konspektów i gotowych już studiów czy prac syntetycznych. Za tym winien iść wzajemny udział w przygotowywanych wydawnictwach a nawet publikacja wspólnych kolektywnych prac i zbiorów materiałów.

*

Stosunki słowiańsko-niemieckie stanowią na tyle obszerną i wieloplanową dziedzinę pracy badawczej, że obok szeregu przedsięwzięć organizacyjnych dla poprowadzenia systematycznych badań nad nimi, należało przewidzieć: przede wszystkim konieczność określenia zakresu przewidzianej dla badań problematyki, wyznaczenie podstawowych kierunków pracy badawczej, aby móc zgodnie z tym opracować plany konkretnych badań, konieczność dokładnego rozeznania słabo zabezpieczonych odcinków pracy.

Przy nakreślaniu podstawowych kierunków badań należało oczywiście wziąć w pełnej mierze pod uwagę te wstępne przesłanki, o których była mowa wyżej.

W chwili obecnej, naszym zdaniem, główne wysiłki badawcze zespołu Instytutu Słowianoznawstwa i współpracujących z nim specjalistów z innych instytucji naukowych, należałoby skierować na badanie następującego kręgu zagadnień:

1) Kontynuując, mającą już w naszej nauce dużą tradycję, pracę nad za-

gadnieniem niemieckiego feudalnego i kapitalistycznego nacisku na wschód oraz problemami polityki germanizacyjnej niemieckich klas rządzących na okupowanych ziemiach słowiańskich, ważną sprawą byłoby przede wszystkim podjęcie wszechstronnych badań nad podstawami organizacyjnymi i ideologicznymi osławionego *Drang nach Osten*, mając na uwadze nie tylko Niemcy, ale i Austrię, zbadanie elementów spuścizny i nowych zjawisk w wielowiekowej niemieckiej agresji na wschód.

2) W ścisłym związku z pierwszym kręgiem zagadnień stoi zadanie szczególnie ważne badania niemieckiej i austriackiej historiografii czasów nowożytnych i najnowszych, szczególnie historiografii hitlerowskiego i współczesnego zachodniemieckiego *Ostforschung*, jego zasad organizacyjnych i zadań, jego antysłowiańskiej ideologii, jego roli jako politycznego instrumentu agresji i odwetu. W związku z tym powstałby oczywiście poważny problem zbadania spuścizny i elementów odróżniających kajzerowski i hitlerowski *Ostforschung* od *Ostforschung* współczesnego, wykrycia i zanalizowania nowych w nim zjawisk będących skutkiem porażki Niemiec w I wojnie światowej i zwycięskiej rewolucji socjalistycznej w Rosji w 1917 r., rozgromienia Niemiec faszystowskich w r. 1945 i przejścia państw zachodnio- i południowosłowiańskich na drogę budownictwa socjalistycznego, nowego układu sił politycznych i wojskowych w Europie i na całym świecie po II wojnie światowej. Jest rzeczą jasną, że równocześnie z walką przeciw reakcyjnemu burżuazyjno-nacjonalistycznemu *Ostforschung*, należy zwrócić baczną uwagę na teorie i działalność zachodniemieckiej i austriackiej socjaldemokracji, które w swych dokumentach programowych ostatnich lat podtrzymują w istocie rzeczy tezę o immanentnym zacofaniu narodów i kultur słowiańskich i o *kulturträgerskiej* roli niemieckiego kapitalizmu.

3) Obok prac nad tymi dwoma szerokimi zagadnieniami należy uznać za szczególnie aktualną sprawę zorganizowania poważnej, systematycznej pracy badawczej nad słabo jeszcze opracowanymi w naszej literaturze zagadnieniami rewolucyjnych powiązań słowiańsko-niemieckich, poczynając od pierwszych prób rewolucyjnych powiązań w wiekach średnich po czasy rewolucyjnej wspólnoty proletariatu krajów słowiańskich z proletariatem Niemiec w XIX—XX w., aż do związku i przyjaźni NRD ze słowiańskimi państwami obozu socjalistycznego. Fakt wspólnej walki rewolucyjnej i współpracy, zbliżający do siebie naród niemiecki i narody słowiańskie, stanowi o przyszłości ich wzajemnych stosunków, dlatego też należy nań zwrócić szczególnie baczną uwagę.

4) Szeroki i całkowicie samodzielny krąg badań przewiduje studia nad stosunkami i powiązaniem (politycznymi, ekonomicznymi i kulturalnymi) Niemiec z krajami słowiańskimi w aspekcie historycznym. Opracowując tę problematykę należy bezwzględnie wziąć pod uwagę sprzeczność faktów i całą złożoność stosunków gospodarczych między krajami w warunkach społeczeństwa klasowego, dokładnie rozróżniać pozytywne i negatywne rezultaty słowiańsko-niemieckich stosunków ekonomicznych w tych czy innych okresach

historycznych, zwrócić uwagę na znaczenie tych powiązań dla ogólnego postępu w rozwoju historycznym tego czy innego kraju. W zakresie stosunków kulturalnych nie może nas zadowolić sposób potraktowania tego problemu przez literaturę burżuazyjną, która sprowadza całe zagadnienie do elementarnej formuły zapożyczeń, ignorując marksistowsko-leninowską teorię kontaktów kulturalnych wykluczającą pojęcie narodów-podmiotów i narodów-przedmiotów historii, rozpatrującą złożone procesy powiązań kulturowych na płaszczyźnie syntezy kultur, uwarunkowanej wewnętrznym rozwojem społeczeństwa. Przy tym, rzecz jasna, mowa winna być nie tylko o postępowych czy reakcyjnych wpływach Zachodu, ale i o wzajemnym oddziaływaniu kultury słowiańskiej na rozwój kulturalny narodu niemieckiego. W związku z opracowywaniem zagadnień związków historycznych słowiańsko-niemieckich stanie naturalnie przed nami zadanie zbadania sprawy ruchów kolonizacyjnych w wiekach średnich i w czasach nowożytnych, zbadania zjawisk syntezy społeczno-ekonomicznej w okręgach zamieszkałych przez ludność mieszaną, faktów przyjmowania i zmieniania tych czy innych przyjętych przez miejscową ludność społeczno-prawnych instytucji itd. Powstaną realne możliwości stworzenia prac o charakterze porównawczo-historycznym dużej naukowej wagi, mających znaczenie nie tylko dla badań nad problemami średniowiecza, ale i historii nowożytnej i lat najnowszych.

5) Poważnym zadaniem dla naszych badań słowiańsko-niemieckich winno stać się wyświetlenie sprawy postępowych tradycji badań świata słowiańskiego w historiografii niemieckiej, tych zbyt często w literaturze przemilczanych tradycji, które zbliżały naukę niemiecką z nauką krajów słowiańskich.

Ponadto przed radzieckimi historykami-slawistami stoi zadanie wydania syntetycznej pracy podsumowującej wyniki badań stosunków słowiańsko-niemieckich w rosyjskiej przedrewolucyjnej i radzieckiej nauce historycznej. W skład zadań grupy wejdą, co jest w pełni realne, badania historii Słowian bałtycko-połańskich, zachodnich i północnych ziem polskich, sudeckich rejonów Czechosłowacji, a także badania bohaterskiej historii najmniejszego narodu słowiańskiego — Łużyczan, który dopiero w Niemieckiej Republice Demokratycznej uzyskał warunki, umożliwiające mu normalny rozwój społeczno-kulturalny. Zespół stawia sobie za zadanie wydanie niektórych ważniejszych pomników piśmiennictwa słowiańskiego oraz kronik niemieckich i innych, słowiańskiego i prasłowiańskiego materiału dokumentalnego, charakteryzującego historię stosunków i powiązań słowiańsko-niemieckich. Praca ta będzie prowadzona pod kierownictwem członka akademii M. N. Tichomirowa. Zespół nawiązał ścisły kontakt z kolegium redakcyjnym serii pomników historii średniowiecznej narodów Europy środkowej i wschodniej przy wydziale nauk historycznych Akademii Nauk ZSRR.

Tak się przedstawia ten — dość obszerny — przewidziany oczywiście na dość długi okres czasu zakres problemów, stanowiący temat badań w ramach, organizowanych przez Instytut Słowianoznawstwa, badań słowiańsko-niemieckich. Niestety, nie wszystkie z wyliczonych kierunków pracy są w równym

stopniu zabezpieczone kadrą naukową, co wyraźnie odbiło się na projektowanym na najbliższy okres planie konkretnych prac pracowników i aktywu naukowego zespołu.

Stosunkowo lepiej od innych zabezpieczone są dwa pierwsze kierunki badań (*Drang nach Osten i Ostforschung*). Odnośnie do pierwszego kierunku zaplanowano prace nad czterema tematami:

1) *Koncepcja Cesarstwa Rzymskiego w polityce germańskich feudałów i walka państw zachodniosłowiańskich o suwerenność w X—XII w.* (G. E. Saniczuk), 2) *Pangermanizm a czeski ruch narodowościowy w ostatnim trzydziestolecu XIX w.* (N. D. Ratner), 3) *Zarys historii cesarstwa austro-węgierskiego w okresie imperializmu niemieckiego na Bałkany a polityka zagraniczna Jugosławii w latach 1935—1940* (W. K. Wołkow).

Dla drugiego kierunku zaplanowano 3 tematy: 1) *Podstawy organizacyjne i ideologiczne politycznej działalności hitlerowskiego Ostforschung na terytorium Polski w latach II wojny światowej* (T. J. Grigorjanc), 2) *Istota polityczna spojrzenia na historię Słowian zachodnich w świetle teorii integracji Europy w pracach współczesnych zachodnioniemieckich Ostforscherów* (M. R. Tyleczinskij), 3) *Monarchia habsburska w ujęciu współczesnej literatury zachodnioniemieckiej i amerykańskiej* (W. M. Turok).

Trudniej przedstawia się sprawa z trzecim zakresem zagadnień (powiązania rewolucyjne), gdzie w tej chwili planuje się tylko dwa tematy: 1) *Georgij Dimitrow i walka z faszyzmem niemieckim w latach 1933—1935* (R. P. Griszina), 2) *Julian Marchlewski — działacz polskiego, niemieckiego i rosyjskiego ruchu rewolucyjnego* (A. F. Noskowa).

Co się tyczy czwartego działu naszej problematyki (związki historyczne), to tu na razie rysuje się realnie tylko jeden samodzielny temat: *Stosunki słowiańsko-gocko-romańskie w III—IV w. naszej ery* (W. D. Koroluk). Co prawda do tego kregu zagadnień odnoszą się częściowo jeszcze dwa tematy: *Kolonizacja niemiecka w Europie wschodniej w wiekach średnich w świetle historiografii* (B. T. Rybcow) oraz *Stosunki słowiańsko-niemieckie w latach 1918—1939 w socjaldemokratycznej historiografii Niemiec i Austrii* (W. M. Turok), tematy te jednak odnoszą się również do drugiego i piątego zakresu problematyki naszego zespołu. Prawdopodobnie w taki sam sposób będzie podzielona tematycznie praca J. A. Aleksandrowa, zajmującego się teoretycznymi konstrukcjami Ostforscherów w zakresie historii kultury słowiańskiej. W całości piątemu zakresowi zagadnień odpowiada temat *Badania stosunków słowiańsko-niemieckich w Rosji i ZSRR w XIX—XX w.* (W. D. Koroluk).

Fakt, iż zespół do spraw stosunków słowiańsko-niemieckich w swym obecnym kształcie jest nie tylko bardzo nieliczny, ale nie ma możliwości objęcia pracą badawczą całej stojącej przed nim problematyki naukowej o pierwszorzędnym znaczeniu, wymaga bardzo uważnego stosunku do kwestii zdobycia dla zespołu i dla zorganizowania przy nim aspirantury, nowych pracowników naukowych.

Rozpracowując tak aktualną, ostrą politycznie, tematykę jak tematyka sto-

sunków słowiańsko-niemieckich, zespół nie może oczywiście zajmować się wyłącznie obszernymi, powoli wychodzącymi na świat, pracami monograficznymi czy publikacją dokumentów. W zakres zadań jej pracowników wchodzi systematyczne przygotowywanie krytycznych przeglądów literatury i recenzji poszczególnych pozycji dotyczących odnośnej problematyki. Zespół rozpoczął przygotowania do wydawania corocznych zbiorów artykułów i materiałów, gdzie, w przybliżeniu, jedna trzecia objętości zostanie przeznaczona na dział krytyki, bibliografię i kroniki. Pierwszy taki zbiór zostanie przygotowany na połowę 1962 r.

Współpracownicy zespołu winni również, oczywiście, brać aktywny udział w szerokiej społecznej działalności w celu propagowania badań naukowych, prowadzonych przez Instytut Słowianoznawstwa, występując z wykładami, artykułami w prasie na tematy dzisiejszego dnia Niemiec budujących socjalizm oraz Niemiec monopoli i militarystów, Niemiec dążących do odwetu. Opracowywanie broszur popularnonaukowych i podręczników historii stosunków i związków słowiańsko-niemieckich, przeznaczonych dla szerokich kręgów społeczeństwa radzieckiego — to także duże i ważne zadanie dla zespołu.

(Tłumaczyła z rosyjskiego Janina Olszowska)